

KØBENHAVNS MUSEUM, 2018

Store Kannikestræde 18

KBM4322

Slots- og Kulturstyrelsens J.nr.: 18/01397

Vor Frue Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Amt,

Sted- og Sb-nummer: 020306-768

Karina Holm Truelsen

KØBENHAVNS MUSEUM
MUSEUM OF COPENHAGEN

Københavns Museum
Stormgade 20
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk
Københavns Museums hjemmeside: www.copenhagen.dk
© Københavns Museum 2018

ABSTRAKT

Sonderingssag i forbindelse med gravearbejde i kælderen på store Kannikestræde 18, hvor der blev fundet murstensvægge fra 1700 tallet, samt opfyldningslag efter branden i 1728, inden byggeriet af de nuværende bygninger i 1868.

Indholdsfortegnelse

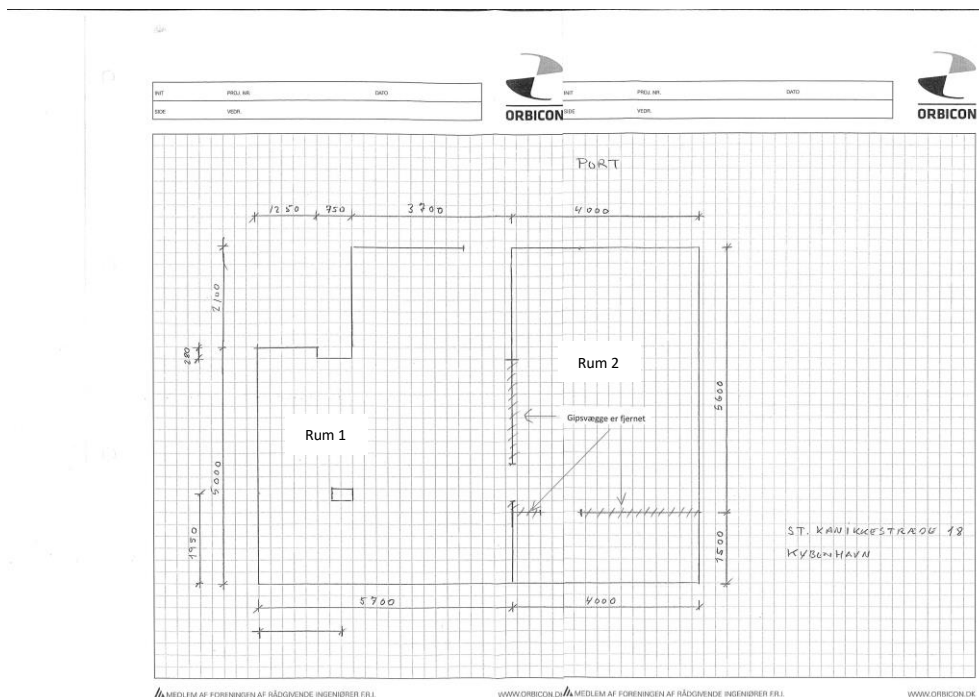
1. Undersøgelsens forhistorie	5
2. Udgravningsdata	5
3. Kulturhistorisk data og problemstilling	6
4. Arkæologisk udgravningsmetode	6
4.1 Målesystem	6
4.2 Fundindsamling og håndtering.....	6
5. Undersøgelsens resultater	6
5.1 Anlægstyper.....	7
5.2 Faseinddeling.....	8
5.3 fundmaterialet.....	10
6. Sammendrag	12

1. UNDERSØGELSENS FORHISTORIE

Torsdag den 31. januar kom en af Københavns Museums arkæologer tilfældigt forbi adressen, hvor han observerer gravearbejde i kælderen. Ved nærmere eftersyn kan han konstatere, at der er tale om kulturjord, der bliver kørt bort fra kælderen. Han kunne på dette tidspunkt ikke blive oplyst om, hvem der er bygherre på projektet. Derfor tog museumsinspektør Jane Jark Jensen kontakt igen den 1. februar, hvorefter gravearbejdet blev standset kl. 8.15. Det var lykkedes at lokalisere bygherre (Københavns Universitet), der blev kontaktet, men som henviste til rådgiver (Orbicon, Taastrup) på projektet. Der blev arrangeret et møde morgenen efter kl. 8 i kælderen, hvor en arkæolog fra museet havde et eftersyn på kælderen sammen med rådgiveren. Hun modtager en plan over kælderen samt får en mundtlig beskrivelse af afgravningen og underfunderingen, der er foregået. Efter dialog med Slots- og Kulturstyrelsen, Fortidsmindekontoret, bliver det besluttet at en sonderende oprensning af kælderen vil være den bedste løsning i forhold til en registrering af det bortgravede. Dette bliver meddelt rådgiver på projektet samme eftermiddag.

2. UDGRAVNINGSDATA

Efter et opstartsmøde onsdag d. 28.2.18 kl. 14.00 på lokaliteten blev det aftalt, at det arkæologiske feltarbejde kunne påbegyndes torsdag d. 1. marts. Arbejdet afsluttedes mandag d. 5. marts 2018. Udgravningslederleder var Karina Holm Truelsen fra Københavns Museum. Sagsbehandler og udgravningsansvarlig var Jane Jark Jensen, ligeledes fra Københavns Museum. Entreprenør CCL Fundering leverede selv maskinkraften. Bygherres rådgiver har oplyst, at der er foretaget en afgravning i kælderen på 30 cm efter fjernelse af et betondække på 17 cm. Derudover er der underfunderet langs 3 meter af nordvæggen i 1 meters dybde samt 5,7 meter langs vestvæggen i 1,5 meters dybde. Ved arbejdes påbegyndelse var det nødvendigt for maskinføreren at fjerne 15-30 cm flamingo, samt 3 cm afrettergrus i Rum 2.

Rådgivers plan over kælderen med udgravningslederens rumopdeling.

3. KULTURHISTORISK DATA OG PROBLEMSTILLING

Kælderen ligger inden for Kulturarvsarealet, og den berørte adresse kan føres tilbage til byens middelalderlige historie. Gadeforløbet Store Kannikestræde spiller en stor rolle i Vor Frue Kirkes historie, og kvarteret bevarer sin betydning gennem historien.

De tidligste bebyggelsesspor er udgravet på hjørnet af Fiolstræde og Store Kannikestræde, som er grunden ved siden af den berørte kælder i nr. 18. Det drejer sig om lergulve samt spor af mulige ildsteder, der kan dateres tilbage til 1200-tallet (sb.nr.020306-213). Til Vor Frue Kirke har tilhørt en række kannikegårde, der var beboet af gejstlige som blandt andet bidrog til kirkens administration og særlige gudstjenester. Fra i hvert fald 1400-tallet vides disse kannikegårde at have ligget i Store Kannikestræde. De var af en anseelig størrelse, og en af disse lå på adressen Store Kannikestræde 18. Efter reformationen bliver gårdene omgjort til professorgårde med tilknytning til Vor Frue og universitetet, men det får ikke større betydning for gårdenes udseende. Hele gaden nedbrænder i 1728, og den nuværende bygning er opført i 1867 i 3 etager med kælder.

Der kan ved foregåede afgravning i kælderen have været spor efter kannikegården på adressen eller endnu tidligere; jævnfør fund af 1200-tals gulvlag på adressen ved siden af. Området spiller en væsentlig rolle i det, der må betragtes som den anden fase af Københavns middelalderlige historie, hvor tyngden af aktiviteter lægger sig i området for blandt andet Vor Frue Kirke, der opføres omkring 1200.

4. ARKÆOLOGISK UDGRAVNINGSMETODE

Udgravningen foregik ved at, Rum 2 langsomt blev rømmet for det isolerende flamingo-lag, samt det ca. 3 cm tykke lag afrettergrus, således at rummet kunne sonderes for eventuelle arkæologiske spor. Da området var ryddet, så godt det kunne lade sig gøre med maskinen, blev oprensning og frilæggelse af arkæologisk materiale foretaget med graveske. Processen blev løbende fotodokumenteret fra start til slut, og murværk og varierende opfyldslag blev målt ind i forhold til de eksisterende vægge, og tegnet. Efterfølgende blev der foretaget en oprensning af fladen i Rum 1 med maskinen. Igen blev oprensning og frilæggelse af arkæologisk materiale foretaget med graveske, og processen fotodokumenteret fra start til slut.

4.1 MÅLESYSTEM

Da det hverken var muligt, at anvende totalstation eller gps i kælderen, er det arkæologiske materiale blevet ind målt med målebånd i forhold til den eksisterende bygnings vægge. Endvidere er dybden for udgravningen blevet målt ind efter gadeniveau.

4.2 FUNDINDSAMLING OG HÅNDBETING

Efter oprensning af fladen med maskinen blev enkelte fundet gravet frem i form af dyreknogler og søm. Disse blev opsamlet og bragt tilbage til museet. Ved oprensning med graveske blev der fundet 2 mindre stykker keramik, som ligeledes er blevet indsamlet og bragt til museet.

5. UNDERSØGELSENS RESULTATER

Ved den arkæologiske undersøgelse af store Kannikestræde 18 blev der i alt fundet spor efter mindst to separate mure, et lerlag, som efter udsagn fra maskinfører havde dækket det meste fladen af Rum 1 og Rum 2. Endvidere blev der fundet spor efter to mulige fodremme.

5.1 ANLÆGSTYPER

Murstensvægge

I den sydvestlige ende af Rum 1 blev der fundet resterne af den første mur. Muren målte ca. 150 cm * 70 cm, og fandtes i tre lag. Mørtlen var meget porøse og smuldrede ved udgravning. På baggrund af murstenene skal den formodentligt dateres til starten af 1700 tallet.

Resterne af muren i Rum 1 set fra vest

Der blev i forbindelse med udgravningen af muren fundet et enkelt keramikskår, som desværre ikke kunne anvendes til en nærmere tidsbestemmelse. De to store fundamentsten kommer fra den eksisterende bygning. Maskinføreren gravede dem fra i forbindelse med understøbningen. I den forbindelse vedkender maskinfører også at have bortgravet mursten svarende til dem der blev fundet under sonderingen.

Murstensvæg i Rum 2 set fra syd

I Rum 2 blev der fundet resterne af den anden murstensvæg i den nordøstlige ende af rummet. Muren målte ca. 178 cm i længden, 28 cm i dybden og 30 cm i højden. Muren var bestående af både gule og røde mursten. Igen var mørtlen meget porøse, og smuldre ved afrensning.

Muren forekommer at bue mod øst i murens østlige ende. Muren ligger øst-vest gående, og sideløbende med den nuværende bygning.

I den sydlige ende af rum 2 fandtes yderligere rester af en mur. Det er muligt, at dette kan være fortsættelsen på muren inde fra Rum 1.

Mulig fortsættelse af muren fra Rum 1

Endvidere blev der fundet spor af mørtel og ødelagte gule mursten i nordøst-sydvestgående retning. Det er muligt, at der havde været en enkelt række af mursten, som er blevet gravet væk ved det tidligere arbejde i kælderen.

Mørtelspor og ødelagt gule mursten i Rum 2

Fodrem

Endvidere blev der i Rum 2 fundet sporet efter to mulige fodremme.

Den første fodrem blev fundet foran murstensvæggen i rummets nordøstlige ende. Resterne var meget nedbrudt, og fandtes derfor kun sporadisk i overfladen. Fodremmen forekom at løb parallelt med muren. Den anden fodrem blev fundet 170 cm fra den østlige væg, og løbe næsten parallelt med den moderne skillevæg. Resterne af fodremmen fandtes under et lag ler.

5.2 FASEINDELING

Det var ikke muligt at få en klar lagopdeling i profilen. Dette skyldes til dels at der gennem tiden har været foretaget udbedringer i den nuværende mur, men også det arbejde der blev udført inden Københavns Museum stoppede arbejdet. Det var derfor kun muligt at se eventuelle lag i fladen.

Rum 1

I Rum 1 blev der kun konstateres et sort-brunt kulturlag indeholdende munkesten. Laget var hårdt, og den sprækkede flere steder. Maskinfører berettede, at den eldrevne minigraver ikke kunne grave i laget, og at de havde været nødsaget til at hakke sektioner løs med skovle og spader. Der blev observeret tydelige spor af trækul i hele fladen. Det var også dette lag, som dækkede det meste af murstensvæggen, og kan således være resterne af den sammenstyrtede bygning, som brændte i 1728

Rum 2

I Rum 2 fandtes laget rundt langs væggene i syd, øst og nord. Igen var laget kompakt, men det var muligt at bruge en graveske til oprensning af fladen. Ved de tre vægge gik laget ca. 60-70 cm ud.

I forbindelse med det førnævnte lag blev der fundet et 2,5 cm tykt brun-gult lerlag. Dette fandtes op langs skillevæggen, og gik ca. 65-75 cm ud fra væggen og blev fundet i skillevæggens fulde længde på 7,1 meter. I midten af rummet fandtes et tredje lag, som var bestående af løs brun-gul sandet grus, som indeholdte både røde og gule mursten, samt en jævn forekomst af knogler, søm og trækul.

Sydlig ende af Rum 2. De forskellige lag ses tydeligt i fladen, samt den førnævnte murstensvæg.

5.3 FUNDMATERIALET

Murstensvæggene

De intakte mursten målte 23*11*6 cm, hvoraf der er taget en enkelt mursten ind til sammenligning med et komparativt materiale.

Trækul

Trækullet forekom i to af de overnævnte lag, og have en varierende størrelse på 2cm*2cm op til 7*8 cm. Der kunne ikke skelnes mellem trækullets størrelse og hvilket lag det kom fra.

Dyrekogler

Der er fundet kogler fra både kvæg og pattegris, men det har ikke været muligt at arts- og aldersbestemme på alle dyrekoglerne.

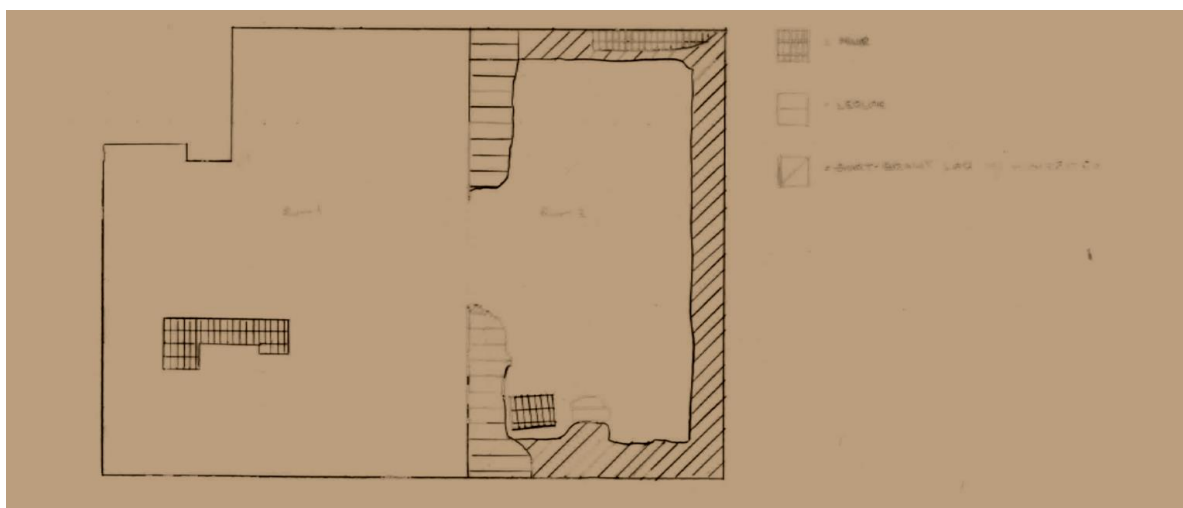
Søm

Der blev fundet 4 søm, der desværre ikke besad nogen tidsbestemt karakteristika. De måler ca. 10*0,5 cm. De er meget nedbrudt, og et enkelt knækkede ved indsamling.

6. RESUME

Der blev fundet spor efter mulige 1700-tallets bygninger i begge rum. I Rum 2 blev der fundet fodremme i forbindelse med muren i rummets nordøstlige ende. I forbindelse med muren i Rum 1 vedkender maskinføreren, at have gravet enkelte mursten væk.

Under oprensningen af fladen i både Rum 1 og Rum 2 blev der fundet enkelte keramikskår, men også dyrekogler og søm. Der blev fundet store mængder trækul i de to af de tre kulturlag, hvilket indikere at lagene bør dateres til branden i 1728.

Oversigtstegning af kælderen

